

דו-הרב

עם אבא אבן

יצה להציע שלום ההולם את צירכי בטחוננו, מדוע לא יתקשר איתנו? נטה את אוזנו ברצון.

חזרה למאה ה-19

כל הבניין הזה של אבא אבן בנוי על שתי עובדות כוזבות:
● כאילו הצענו שהעם הפלסטיני ינתק מן העולם הי ערבי.
● כאילו הצענו שיקום שלום רק בין ישראל והמדינה הפלסטינית, מבלי שהדבר יהיה קשור בהסדר עם שאר מדינות ערב, ובעיקר עם מצריים.
אבן יודע, כמובן, ששתי ההנחות כוזבות. מדבריו מסתבר כי קרא בעיון את נאומי, שעלוני הניב, ובאותו נאום (היונה שלא היתה, דו"ח לבוחר, העולם הזה 1643), נאמר בפרוש, בין השאר:
"לשמור על זיקתה של מדינת ישראל לעולם היהודי, ואת זיקת פלסטין לעולם הערבי... נעודד אותם (את מנהיגי פלסטין) לקיים מגע עם נשיא מצריים, ותוך כדי כך לתת בינו ובין ישראל, כך שהסדר מדיני ישראל-מצרי יהיה צמוד לחוזה-השלום הישראלי-פלסטיני."

זוהי דוגמה קלאסית של שיטת אבן — שיטתו של עורך דין מוכשר, המעלים כל דבר שאינו נוח לטיעון שלו. אלא שעורך-דין טוב אינו, בהכרח, מדינאי טוב. כוונתו של אבא אבן התבררה בקטע אחר של נאומו, בו קבע בפירוט: משרד-החוץ פשוט אינו רוצה שמדינה פלסטינית תבוא במקום הממלכה הירדנית — קו שנקבע לפני 20 שנה על-ידי משה שרת, תחת השפעה אנגלית ואמריקאית. מכאן התפיסה האנטי-המפכנית, השמרנית עד להדהים, הקווחה מן המאה ה-19: שלממשלה מותר לנהל משאומתן רק עם ממשלה. כאילו לא התחילה עדיין המאה ה-20, בה ניהלו מדינות, במאות מיקרים, משאומתן עם גורמים מהפכניים — כדי לשנות את המציאות.
אבא אבן: ... שעה שישאל הסכים כי השותף שלה בורשיח על שלום אינו מדינה ריבונית — היא תימצא מקפחת את עצם ריבונותה.
אורי אבנרי: ראש-הממשלה אמר זאת.
אבא אבן: הוא לא אמר. אני שמעתי את דברי ראש-הממשלה על נושא זה.
עניינו הוא עניין של דרישה ומשאומתן עם מדינות ערב. החלטות הכנסת מצות עלינו לחתור לחווי שלום עם מדינות האיזור...

אי אפשר למחוק גם מה ענתהה וגרם בעשרים השנים האחרונות. הוקם מיבנה-יחסים מסויים בין ישראל לבין ארבע מדינות ריבוניות: מצריים, סוריה, לבנון וירדן. באותם הסכמים היתה חלוקה מדוייקת של תחומי-שיפוט, לפי המושגים הארעיים של הסכמי שביתת-הנשק. אולם אחריותה של ממשלה ריבונית חלה על כל תחומי הבטחון והאחריות לשמירתו. עצרת האומות המאוחדות, שהיא מעין אספקלריה של הקהילה הבינלאומית, כוללת את המדינות הריבוניות הללו.
אותו מיבנה-יחסים התמוטט תחת כובד הלוחמה והאיבה והתוקפנות. עכשיו יש להקים מיבנה-יחסים חדש: לא שביתת-נשק, כי אם שלום; לא קחי תיחום, כי אם גבולות בטוחים ומסוכמים. אולם השותפים לדרישה הם אותם השותפים, ויש אפשרות, תוך שיח ושיג עם נציגי הציבור הערבי בארץ-ישראל, להגיע לידי חוזה-שלום שיפתור פתרון אינטגרלי את הבעיות של ירדן וישראל ותושבי ארץ-ישראל המערבית, הערבים תושבי תחומי המישל. אבל בחוזה אחד די, כפי שאמרת, בארבעה גבולות למדינת-ישראל.

אבא אבן: אני לא חייב שאחרים יבחרו אר דברי ואת הגדרותי. אני משתמש במושגים משפטיים בין-לאומיים ממלכתיים.
רק פעם אחת בחיי נודמן לי להסכים עם אחמד שוקיירי, כאשר, בעצרת האו"ם, הוא הכריז ואמר: מדינת פלשתינה ומדינת ישראל אינן יכולות לגור בכפיפה אחת. אני מסכים, אבל הפתרון שלי היה שישראל תגור באותה כפיפה, והי יחסים בין ישראל ואתם הערבים משני הצדדים של הירדן ייקבעו על-ידי יחסי-שלום.
יש להם אפשרות, וכפי שאמרת אין להם שום רצון,

צלח אל-דין

הרמב"ם

הידיעה על מותו של לוי אשכול שיחקה, כמובן, את הכנסת. עד אותו רגע עמד שבוע-הכנסת בסימן הנאמנת של אבא אבן, וזו, לפחות חלקית, עמדה בסימן דוקרב עם סיעת-היחיד שלנו.
שבוע לפני כן, כזכור, בעת הוויכוח על תקציב משרד-החוץ, "הגנתי" על אבא אבן בפני "העלייה" כאילו הוא חותר באמת לשלום של שורה. דברי נוסחו בסיגנון אירוני — אך נדמה כי אין שרי-החוץ אוהב אירוניה המכוונת כלפיו. על כל פנים, כשהגיע תורו להשיב, דיבר בחריפות הטבולה בסארקאזם. הוא התעקש לראות בדברי — שהיו חופשיים מכל נימה אישית — התקפה אישית עליו — והוא ענה באותה מטבע. בין השאר:
אבא אבן: ... חברה-הכנסת אבנרי השמיע דברים מר-עטים. לדעתי, מועט המחזיק מועט. כי לא שמעתי דבר, פרט לחזרה על הרעיון שהייתי רוצה להעמיק בניחותי. הוא הביא רעיון אחד, שאני כובש ומספח מספר א', הוא פתח על-ידי כך את הגישה הביוגראפית לריונו. אני מוסיף להעדיף דיון עקרוני רעיוני על פני חיטוט בתכונותיהם של אישים. הפיומן הפרסונלי פלש יותר מדי לתחום חיינו הציבוריים. על זה שאני מספח מספר א', אני מציע שיתיעץ עם חברה-הכנסת תמיר.

אבן יורד אל "ערוגות הבושם"

... השאלה הנוספת שהעלה חברה-הכנסת אבנרי, היא אם פעולתנו מספקת למען השלום. לדעתי, טרם הגיעה השעה לסכם את הפעולה הזאת. אנחנו עומדים בעיצומה, ומטעמים אלה ואחרים לא הגיעה שעת הסיכום.
אולם בעיקר אני רוצה לומר מילה על ההנחה הזאת, כאילו יש תרופת-קסם ששמה פלשתינה. כבר אמרת דברים אחדים על השאלה מי יהיו שותפיו. אנחנו חייבים לחתור למיבצע-שלום מקיף ויסודי.
איננו בטוח כי דבריו של חברה-הכנסת אבנרי — ואצא הפעם מגדר של לשון נקיה, ואומר שאני בטוח שדבריו אינם משקפים את הלכיה-הרוח בקרב אותו ציבור.
רצה הגורל ובאותו בוקר, לפני שהקשבתי לנאומו של חברה-הכנסת אבנרי, היתה לי הזדמנות לשמוע במישרון את דעתם של נציגי אותו ציבור. הם אינם גורסים כגירסתו. לאמור, הם אינם גורסים גורל נפרד לעצמם, במנותק ממה שיהיה ויתרחש מן הצד המזרחי של הירדן.
בכל פעם ששמעתי את הנאומים על הפתרון הזה, רציתי לדעת מה באמת התוכנית שמציע חברה-הכנסת אבנרי. אני מחפש את התשובה זה שבועות, בדבריו בכנסת, ואין פתרון מסתמן.
אמרו לי, שיוצא לאור בכל שבוע שבועון, ובו מופיעים דבריו של חברה-הכנסת אבנרי בלי הגבלת הנשיאות. אמרת: אקח את השבועון הזה ואעין בו. ככתוב: "ארד אל הגן הזה, אל ערוגות הבושם". נכנסתי לבית-מלון וקניתי את העולם הזה, להפתעתם הנודמת של מוכרי העתון וקבוצת תיררים שנודמנה למקום.

המציאות של ה-4 ביוני

אבל הקדים חברה-הכנסת אבנרי והציע את תוכניתו בבהי רות הרבה יותר גדולה דחקה בנאומו בכנסת. למעשה, הוא מציע שנחזיר את כל השטחים להנהגה פלשתינאית ובלי שלום; על כל פנים, בלי הבטחת שלום עם מדינות-ערב שמסביב.
כאשר אני מעמיד הצעה זו מול ההצעה הסובייטית, אינני יודע איוו משתיהן גרועה יותר מהבחינה הישראלית. כי הצעה הסובייטית אנחנו לפחות שותפים לדרישה ריבונית, גם אם זה מן השפה ולחוץ. בהצעה הסובייטית אין תביעה — לפחות מן השפה ולחוץ — לחיתור על שטחים בלי הסדר-שלום כולל ומקיף. הליקוי הפטאלי, כמובן, הוא ש-הדברים נאמרים שם רק מן השפה ולחוץ.
לא עוה, אלא שיש הצעה לחדש לגמרי את המציאות של ה-4 ביוני, אך אינני רואה את ההבדל בין המציאות של ה-4 ביוני לבין תוכנית-שלום זו.

"אשני עברי הירדן"

אני אומר דברים אלה על דרך הביקורת, על-מנת להגיע דחקה להגדרה חיובית. אני מסכים כי יש למנהיגי הציבור הערבי, החי איתנו עכשיו, תפקיד אפשרי וחשוב כמנוף לשלום.
אורי אבנרי: האם יש לאיכר הזה שום כבוד הש?

נגד אבן ונגד שוקיירי

לא היתה לי שום אפשרות להשיב לדברים אלה בהרחבה מעל הדוכן. זהו המישטר בכנסת: השר יכול לדבר בלי כל הגבלה, בכל עת שירצה, בכל אורז-זמן שירצה, ואילו חברי הכנסת אינו חופשי להשיב לו.
לכן לא יכולתי אלא להגניב כמה משפטים בראשית הי נאום הבא שלי:

אורי אבנרי: על דבריו של השר אבא אבן, בתשובה לבדרי בוויכוח על משרדו, אומר רק זאת: השר עצמו הודיע שמצא עצמו מסכים עם אחמד שוקיירי, אשר אמר כי ישראל ופלסטין אינן יכולות לגור בכפיפה אחת. אוי למדינה, אם שרי-החוץ שלה מסכים בעניין המכריע ביותר של קיומנו עם אחמד שוקיירי ועם אלי-פחא! ההיסטוריה, שהשר אבן אוהב להפוך עצמו לדוברת ה: מוסמך, תפריך את דעתם גם של אחמד שוקיירי וגם של השר אבן.

כנסת ריקה דנה בהצלחת אחים

בינתיים כבר נפתח הסיבוב השני בדוקרב של אותו יום. כזכור, הייתי אחד מחברי-הכנסת שהציעו, לפני שבועיים, שמליאת הכנסת תדון במצב יהודי-ערב, ובעיקר של יהודי עיראק. הצעה זו נתקבלה. מיד אחרי הוויכוח על משרד-החוץ נפתח דיון זה — והוא היה עגום למדי.
גם המראה החיצוני היה עגום. פתחתי את דברי במילים:
אורי אבנרי: תחילה אביע השתוממות עמוקה ביותר למראה פני הכנסת בדיון זה. דיון שבא כיוזמת הכנסת עצמה, מתוך ראיית החומרה הנוראה של הבעיה. אני מצוין שנוכחים כאן, ברנע זה, ששה חברי-כנסת והיושבת-ראש!

• אבא אבן טועה, בדאיון עם השבועון גיווחיק אמר לוי אשכול: "אולם אם אלי-פחח רוצה-לדבר עימנו במישרון, אני מוכן לנסות".